

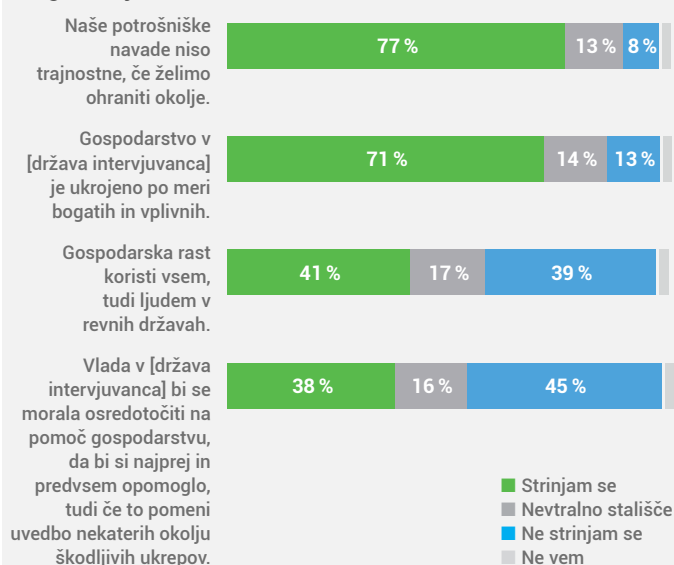
EKONOMIJI BLAGINJE NAPROTI

KAKO DOSEČI, DA BO ČLOVEKOVO
OKOLJE DRUŽBENO PRAVIČNO
IN OKOLJSKO TRAJNOSTNO
POVZETEK

Prišel je čas, da ljudje ustvarimo gospodarstvo, ki je resnično usmerjeno v zagotavljanje blaginje za vse – tako v Evropi kot drugod po svetu. Gospodarstvo, ki resnično prekinja z izkoriščevalskimi odnosi na globalni ravni, namesto da bi jih še naprej ohranjalo, opolnomoča vse ljudi, namesto da bi koncentriralo moč v rokah maloštevilne elite, in spoštuje naravo, namesto da bi jo uničevalo.

Gospodarstvo je odvisno od ljudi, ti pa so odvisni od narave in virov, ki jih iz nje črpajo. Do zdaj so desetletja nebrzdane rasti v črpanju naravnih virov, proizvodnji in trgovini poganjala krog obsežnega uničevanja. Takšna čezmernost je posledica političnih odločitev. Organizacije civilne družbe iz mnogih delov Evrope zahtevamo politične spremembe, ki nas bodo od sedanjega uničevalnega preusmerila v družbeno in okoljsko pravično gospodarstvo.

Soglašanje s trditvami

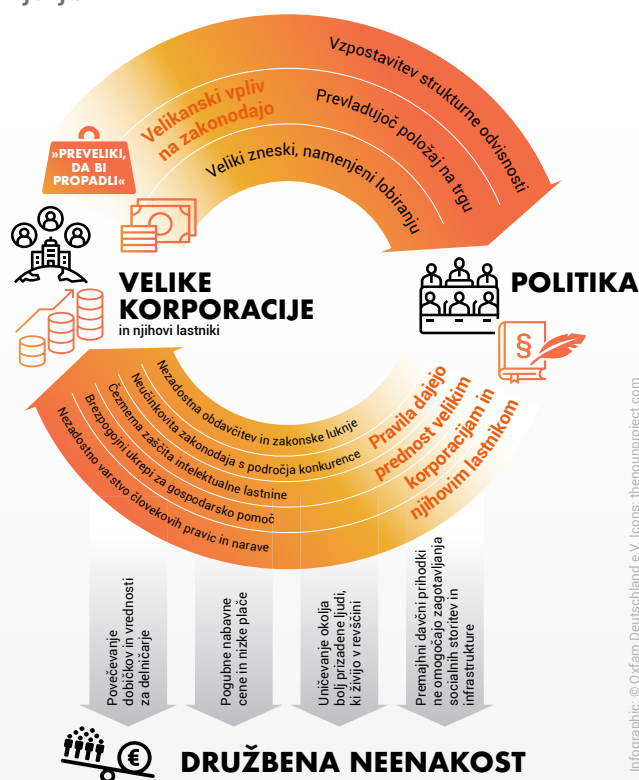
Odstotki so podani brez decimalnih mest. Kjer seštevek ni 100, je to posledica zaokrožanja.

Približno dvema tretjinama mlajših odraslih v Evropi se zdi gospodarstvo nepravilno in potrebno sprememb, kakor je razvidno iz reprezentativne vseevropske raziskave. Vir: grafika prirejena iz »The perceptions of young Europeans on the interlinkages between climate change and migration« (Kako mladi Evropejci razumejo povezave med podnebnimi spremembami in migracijami), vseevropska raziskava, glavno poročilo o več državah, climateofchange.info/ipsosmainreport.pdf

OPREDELITEV TEMELJNIH VZROKOV

Trenutna kriza ima tri temeljne vzroke: 1. pretekle in sedanje krivice na meddržavni ravni in znotraj držav; 2. rastoča družbena, gospodarska in politična neenakost in s tem povezana koncentracija moči; 3. pretirana osredotočenost na gospodarsko rast in strukturna odvisnost od gospodarske rasti.

Poudarek je na evropskem gospodarstvu ter njegovi vlogi in odgovornosti, tako v globalnem kot lokalnem smislu. Kot eden največjih gospodarskih blokov na svetu evropsko gospodarstvo in z njim povezana gospodarska politika pomembno vplivata na globalno gospodarstvo in s tem na blaginjo mnogih ljudi po svetu in priložnosti, ki jih imajo v življenju.

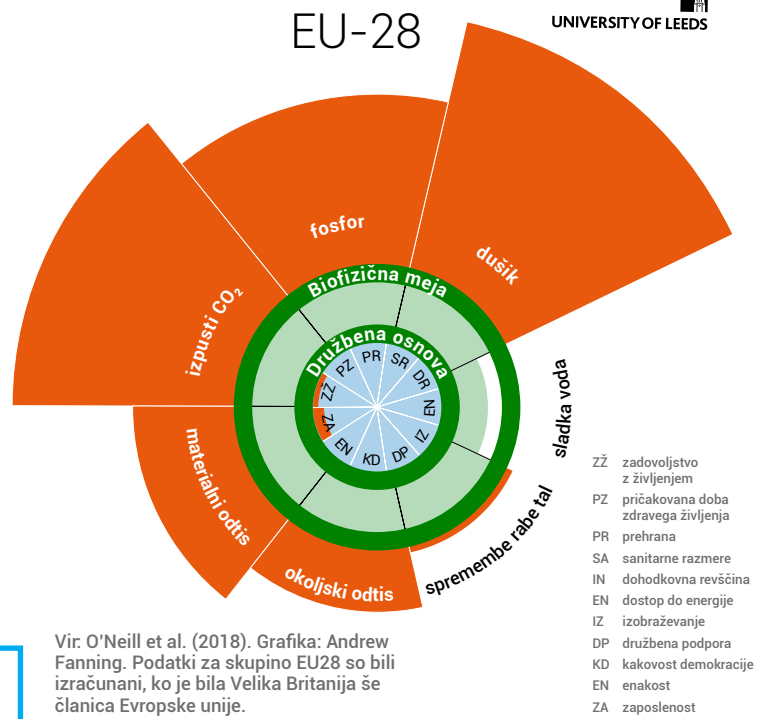

Eden temeljnih vzrokov neenakosti je tako imenovani medičejski začarani krog: to so razmere, v katerih imajo bogati in vplivni nesorazmeren vpliv na politična pravila, ki so zaradi tega vpliva oblikovana tako, da jim zagotavljajo še večje finančne koristi. Ker se je večina najbogatejših posameznikov na svetu dokopala do svojega položaja prek lastništva velikih korporacij, obstaja tesna povezava med bogastvom (in vplivom) gospodarskih družb in posameznikov.

Varen in pravičen prostor za človeštvo ima pravične družbene temelje in trden okoljski okvir. Kako to doseči, lahko razumemo, če imamo pred očmi širšo sliko. Naša medsebojna povezanost je danes večja kot kdajkoli doslej, vendar so najgrši vidiki stvarnosti dobro prikriti evropskim potrošnikom.

To, kako kot evropski državljani usmerjamo svoje gospodarstvo in kaj je ali ni dovoljeno korporacijam s sedežem v EU, vpliva na življenja ljudi, njihova sredstva za preživljanje ter neokrnjenosti narave povsod po svetu.

Danes gospodarstva 27 držav članic EU in Velike Britanije močno presegajo meje zmogljivosti našega planeta tako na ravni EU kot na ravni posameznih držav.

DRUŽBENA NEENAKOST IN OKOLJSKA PRAVIČNOST

Okoljske krize, v kateri smo se znašli, ni mogoče ločiti od gospodarske, družbene in politične neenakosti – med seboj so neločljivo povezane: okoljski odtis tistih, ki bolje zaslužijo in so bogatejši, zaradi česar so v ugodnejšem gospodarskem položaju, je veliko večji.

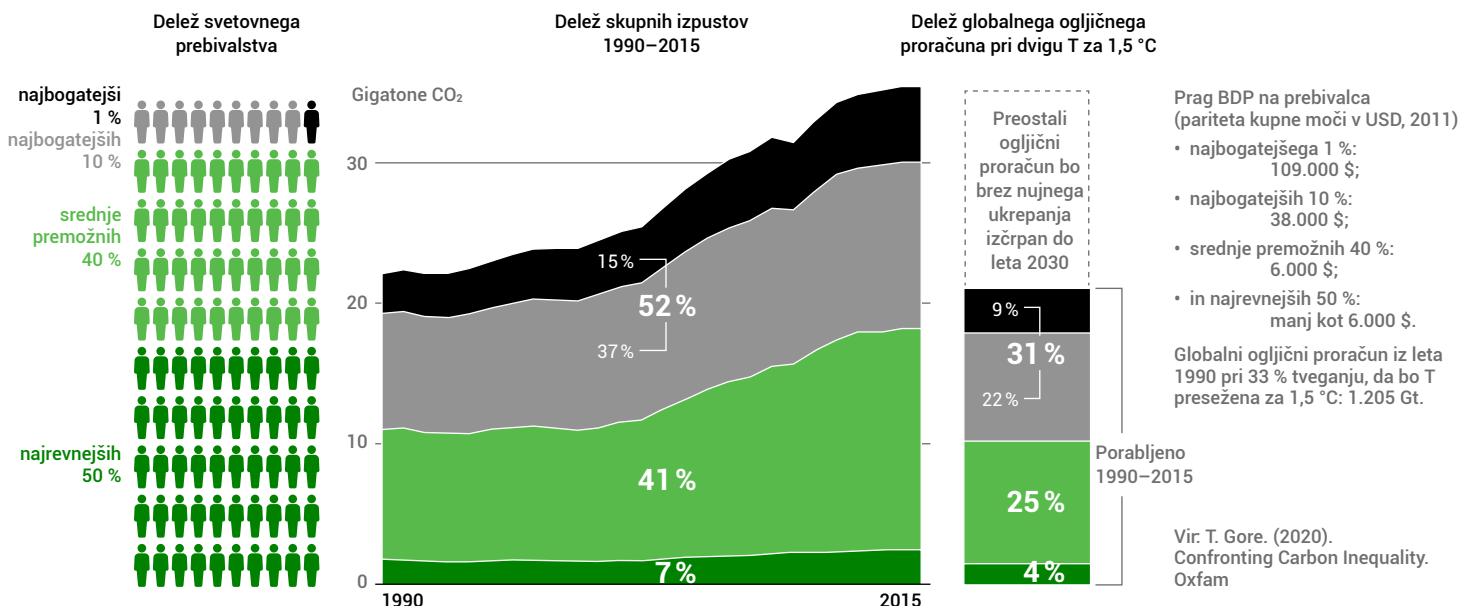
To je zelo dobro vidno v podnebni krizi: najbogatejših 10 % svetovnega prebivalstva (približno 630 milijonov ljudi) je v obdobju 1990–2015 povzročilo 52 % skupnih izpustov ogljika. V tej skupini je najbogatejši odstotek (približno 63 milijonov ljudi) povzročil 15 % skupnih izpustov, njegov delež v ogljičnem proračunu pa je bil 9 % – dvakrat tolikšen kot delež najrevnejše polovice svetovnega prebivalstva (približno 3,1 milijarde ljudi).

Države EU in meje zmogljivosti planeta, 2018

Uporaba koncepta krofa nazorno pokaže, da gospodarstvo, ki ga sestavljajo 27 držav članic EU in Velika Britanija, močno presega meje zmogljivosti našega planeta, medtem ko ne dosega svojih družbenih ciljev, kar je razvidno iz Pregleda socialnih kazalnikov Evropske unije in se denimo kaže v pomanjkljivi zdravstveni oskrbi ali razlikovanju med spoloma pri zaposlovanju.

Svet ima težave s čezmernim bogastvom. Vloga bogatih z vseh koncev sveta pri globalnem segrevanju dobro odsliskava širšo realnost: okoljske krize po svetu so v veliki meri posledica njihove potrošnje, a tudi rešitve so povečini v njihovih rokah zaradi njihove politične moči. Medtem stotine milijonov ljudi še vedno živi v skrajni revščini.

Kdo povzroča rast izpustov?

SPREMEMBE V VSEH GOSPODARSKIH PANOGAH

Štiri gospodarske panoge dobro ponazarjajo sistemske probleme, ki pestijo naša gospodarstva: kmetijstvo, tekstilna industrija, gradbeništvo in digitalizacija. Iz njih sta razvidna obseg in globina potrebnih sprememb.

1 OKOLJSKO ODGOVORNEJŠE KMETIJSTVO PRIHODNOSTI: Za mnoge ima kmetijstvo še vedno pridihi preprostosti, vendar je industrijsko kmetijstvo eno glavnih gonil globalnega segrevanja, onesnaževanja okolja, uničevanja biotske raznovrstnosti, propadanja malih kmetov, škodljivih vplivov na lokalne skupnosti ter kopičenja bogastva in moči v rokah velikih korporacij. Raziskave in realno stanje na terenu kažejo, da bi lahko z okoljsko odgovornim kmetijstvom prehranili družbo, kmetom zagotovili dostojno življenje in izboljšali stanje okolja.

2 OBLIKOVANJE TEKSTILNE DEJAVNOSTI PO MERI NARAVNEGA SVETA: Za proizvodnjo naših oblačil in obutve porabimo velikanske količine surovin, fosilnih goriv in vode, v času življenjskega cikla teh proizvodov pa ustvarimo neizmerno količino odpadkov. Glavni krivec za to je hitro menjavanje modnih smernic, ki ima velikanski negativen družbeni in vključuje izkoriščevalski odnos do delavcev, nevarne ali nezdrave delovne razmere ter celo prisilno delo. A tekstilno industrijo bi se dalo tudi predrugačiti in ukrojiti iz drugačnega blaga.

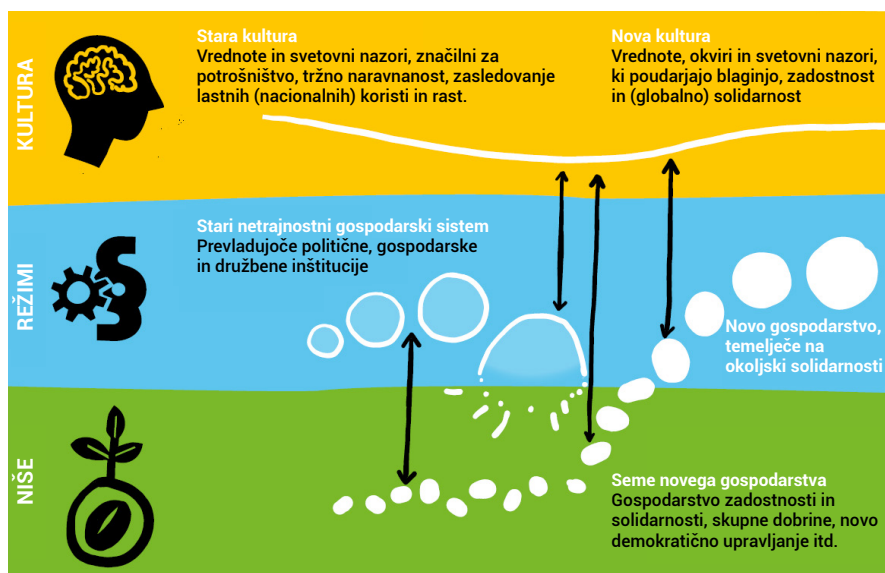
3 IZBOLJŠAVE V GRADBENIŠTVU: Gradnja zahteva ogromne količine prostora in virov. Zapore javnega življenja med pandemijo Covida-19 so tudi razkrile, da neenakost močno vpliva na dostop do stanovanj, dnevne svetlobe in prezračevanja. Stanovanjska kriza je v spregi s spekulativnim nepremičninskim trgom številne ljudi prisilila, da živijo v stanovanjih slabe kakovosti ali na neprimernih lokacijah. Pozidano okolje in gradbeništvo močno vplivata na širše okolje in podnebje. A mogoče bi bilo najti načine, da bi bilo naše pozidano okolje skladnejše z našim naravnim življenjskim prostorom in da bi bila kakovost gradnje boljša kot v preteklosti.

4 NEVIDNI STRANSKI UČINKI DIGITALNE REVOLUCIJE: Zeleni obeti digitalne revolucije, kot recimo pisarne brez papirja, so se izkazali za precenjene. Njeni negativni učinki vključujejo čezmerno povečevanje energetske potrebe digitalne tehnologije ter uničevanje in povzročanje škode v okolju zaradi pridobivanja mineralov, potrebnih za njeno proizvodnjo. Na družbeno-ekonomskem področju digitalne tehnologije prispevajo k poglobljanju neenakosti in povzročajo resno zaskrbljenost glede varovanja zasebnosti. Kljub temu smo sposobni naložiti nov operacijski sistem in ponovno zagnati digitalno revolucijo.

Ti primeri kažejo, na katerih treh stebrih mora biti zgrajeno družbeno in okoljsko pravično gospodarstvo. Razgraditi moramo izkoriščevalske strukture, ki ohranjajo neenakost med državami, spoloma in družbenimi razredi. Demokratizirati moramo gospodarstvo, tako da večjo gospodarsko in politično moč omogočimo mnogim in ne le peščici. Doseči moramo, da gospodarski sistem ne bo več odvisen od rasti, zaradi česar se bo lahko zmanjšala poraba virov.

KAKO DOSEČI SPREMEMBE

Kadar razmišljamo o spremembah, moramo pri tem upoštevati tri plasti: niše, inštitucije in kulture. Niše so tam, kjer delujejo tisti, ki utirajo nove poti, sejejo seme novega gospodarstva. Režimi so politične, gospodarske in družbene strukture, ki stabilizirajo gospodarstvo. Kulture so vrednote, ki si jih delimo, in svetovni nazori, ki vplivajo na to, kaj smo si sposobni predstavljati in kaj želimo doseči. Do sprememb mora priti na vseh ravneh, pri čemer lahko sprememba na eni ravni pogosto vodi do sprememb na drugi.

Vir: Smart CSOs Lab (2015). Reimagining Activism; priredil Oxfam Germany.

CILJI POLITIK

Da bi razgradili obstoječe izkoriščevalske strukture, oblikovalce politik pozivamo, naj:

- preusmerijo finančne tokove iz držav, ki so imele ali imajo največ koristi od teh nepravilnih struktur, v države, ki so bile zaradi njih v neugodnem položaju
- dopustijo več poštene trgovine in s tem povezanih proizvodnih struktur
- dovolijo ljudem, da uveljavljajo pravico do svobode gibanja

Da bi demokratizirali gospodarstvo, oblikovalce politik pozivamo, naj:

- občutno izboljšajo enakost dostopa do proizvodnih sredstev
- zagotovijo splošen dostop do osnovnih storitev in storitev socialnega varstva
- zagotovijo spoštovanje človekovih pravic delavcem in malim proizvajalcem v globalnih vrednostnih verigah

Da bi se znebili odvisnosti od nenehne rasti in da bi zmanjšali porabo materialnih dobrin, pozivamo oblikovalce politik, naj:

- politično naravnost preusmerijo s prizadevanj za nenehno rast bruto domačega proizvoda (BDP) in globalne trgovine na neposredna prizadevanja za doseganje blaginje v okviru meja zmogljivosti našega planeta
- obravnavajo trgovino ne z vidika usmerjenosti v rast, temveč z vidika, ki upošteva njen potencial za podporo preobrazbi, ki vodi v gospodarstvo blaginje

PRIZNAJMO SI: ti predlogi sprememb so v svojem bistvu politični in so zato tudi sami povezani z uveljavljanjem moči. Dotikajo se vprašanj lastništva in privilegijev, čemur se ljudje redkokdaj prostovoljno odpovemo. Zato tu ne gre zgolj za prave argumente ali najverodostojnejše analize, pač pa tudi za vzpostavitev protiuteži – v politični sferi, v javni razpravi in v vsakdanjem življenju. Zato se morajo civilna družba, aktivisti in državljani povezati v pri temu skupnem cilju: vključene morajo biti organizacije, ki lahko sodelujejo v zaveznih, močna gibanja, ki lahko pripravijo teren za spremembe, in ljudje, ki podpirajo ta prizadevanja. Pozivamo torej ljudi, da se nam pridružijo v podobnih kampanjah in gibanjih, ki zahtevajo spremembe politik, potrebnih za vzpostavitev okoljsko in družbeno pravičnega gospodarstva.

Podnebne demonstracije COP 25 v Madridu v Španiji, 2019.
© Pablo Tosco / Oxfam

Pred parlamentom v Cape Townu protestirajo stotine delavk in aktivistk ter zahtevajo prepoved uporabe zelo strupenih pesticidov, Južna Afrika, 2019.
© Chris de Beer-Procter

To je povzetek glavnih argumentov in ugotovitev iz poročila »Kako do ekonomije blaginje, ki služi ljudem in naravi: vzpostavljanje človekovega okolja, ki je družbeno pravično in okoljsko trajnostno« (Towards a wellbeing economy that serves people and nature: Building a human environment that is socially just and ecologically sustainable), ki sta ga izdala Oxfam Germany in EEB v imenu konzorcija ClimateOfChange. Celotno poročilo, ki vključuje vse vire in literaturo, je na voljo na:

climateofchange.info/wellbeingeconomyreport.pdf.

Ta povzetek je bil napisan, da bi predstavili rezultate raziskav, da bi prispevali k javni razpravi in da bi pridobili povratne informacije glede politike in prakse na tem področju. Vse organizacije, vključene v konzorcij, ne pokrivajo vseh tematik zajetih v tem poročilu, in vse podrobnosti iz analize ne odražajo nujno uradnih stališč vsake od sodelujočih organizacij glede politike.